

ступеня Української бібліотечної асоціації за II-е місце у Всеукраїнському конкурсі «Бібліотека року 2014».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусева Е.Н. Инновация как стратегия, фактор и условие развития библиотек / Е.Н. Гусева // Науч. и техн. б-ки. – № 3. – С.10-14.
2. Кудінова Н. Інноваційні процеси в сучасній бібліотеці / Н. Кудінова // Бібл. форум України. – 2014. – № 3. – С. 32-33.
3. Люс Р. Библиотеки в изменяющейся вузовской среде / Рик Люс, Ли Вайнриб Гростал // Науч. и техн. б-ки. – 2013. – № 4. – С. 29-37.
4. Прилипко Т. А. Инновационные технологи в работе научно-библиографического отдела Национальной исторической библиотеки Украины / Т.А. Прилипко, К. Г. Таранюк-Русановский, Л. З. Рудзский // Науч. и техн. б-ки. – 2013. – № 3. – С. 64-71.
5. Соляник А. Наукові дослідження як чинник розвитку бібліотечних інновацій / А. Соляник // Бібл. планета. – 2012. – № 2. – С. 26-28.

КАДРОВА ПОЛІТИКА НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА У 70-80-Х РОКАХ ХХ СТ.

Боляк О. М.

Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка

Прослідковано становлення та розвиток кадрової політики Наукової бібліотеки Львівського університету імені Івана Франка у 70-80-х роках ХХ ст. Вплив комуністичної партії на колектив та бібліотечні традиції.

Ключові слова: кадрова політика, Наукова бібліотека Львівського університету імені Івана Франка, штат бібліотеки, бібліотекарі, персонал, комуністична партія, Мінвуз УРСР, підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Розвиток цілей і завдань установи значною мірою визначається її кадровим складом. Кадрова політика – це сукупність принципів, методів та форм організаційного механізму з формування, відтворення, розвитку та використання персоналу, створення оптимальних умов праці, її мотивації та стимулювання, яка визначає лінію і принципи

настанови в роботі з персоналом на перспективу.

Кадрова політика Наукової бібліотеки Львівського університету імені Івана Франка у 70-80-х ХХ ст. визначалася рішеннями та постановами державних органів влади СРСР, а саме, керівною комуністичною партією. Цей напрям адміністративно-правової діяльності відображений у формулюванні адміністративних і моральних норм поведінки людей у суспільстві.

Штат бібліотеки у 70-80-х років поступово збільшувався від 91 працівника у 1970 р. до 110 працівників у 1989 р. (Рис. 1).

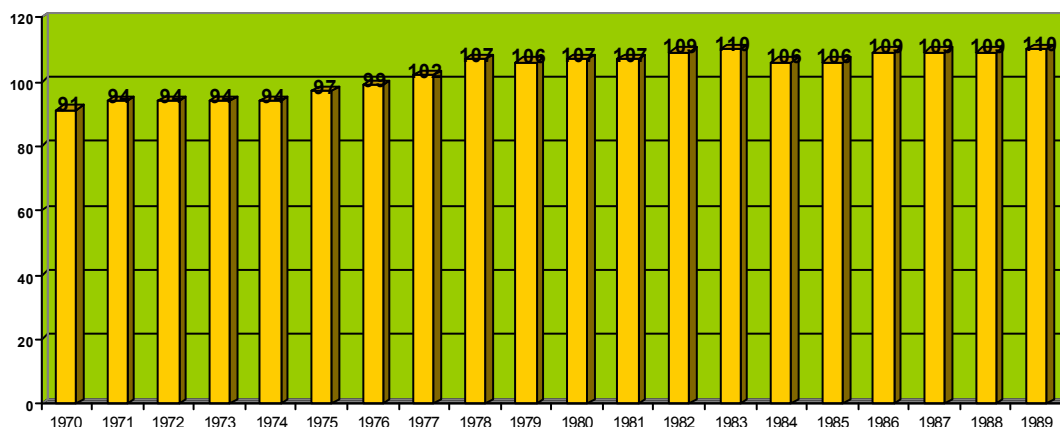

Рис. 1. Кількісний штат Наукової бібліотеки
Львівського університету у 70-80-х роках

У 1964-1985 рр. бібліотеку очолювала директор, заслужений працівник культури УРСР Віра Костянтинівна Потайчук¹ із адміністрацією, до якої входили заступник директора з наукової роботи та заступник директора з господарської роботи (з 1979 р.). У 1985-1986 рр. – Лідія Степанівні Марченкова², пізніше (02.1986-08.1987) заступник директора із в.о. директора НБ Галина Костянтинівна Талантова³. У серпні 1987 р. бібліотеку очолив Мирон Дмитрович Божко⁴.

---

1. Потайчук Віра Костянтинівна (01.09.1921 – 18.05.2007) – бібліотекар. Закінчила Київський індустріальний інститут (1939-1941), Харківський бібліотечний інститут (1957-1962). Працювала архіваріусом і техніком, цензором бібліотек та директором філіалу Львівської обласної науково-медичної бібліотеки у м. Дрогобичі. Від 1964 р. до пенсії директором НБ Львівського університету. Заслужений працівник культури

- УРСР (1984). Нагороджена Почесними грамотами Мінвузів УРСР, значком Міністерства культури “За відмінну працю”, медаллю “За доблесну працю”. [1, с. 117]
2. Марченкова Лідія Степанівна (29.01.1940) – бібліотекар. Закінчила Московський державний інститут культури (1969). Працювала у бібліотеках і системах відомств МВОС (1960-1970), у НБ Московського державного університету ім. М. Ломоносова (1967-1968), НБ НАН України ім. В. Стефаника (1977-1978). Від 1981р. – у НБ Львівського університету завідувачем відділу, директором (1985-1986). Як директор домоглася фінансування побудови нового корпусу для бібліотеки, реставрації фресок у головному читальному залі, сприяла реконструкції внутрішніх приміщень старого корпусу, розширенню студентської бібліотеки гурт. № 7, упорядкуванню резервного фонду. [1, с. 100]
  3. Талантова Галина Костянтинівна (18.09.1939) – бібліотекар. Закінчила Харківський бібліотечний інститут (1964). Від 1969 – у НБ Львівського університету: бібліотекар відділу комплектування, старший бібліотекар, головний бібліотекар, зав. методичним відділом, заступник директора з наукової роботи, в.о. директора (1986-1987). Ініціатор призначення НБ методичним центром бібліотек ВНЗ Західного регіону України (1987), курсів підвищення кваліфікації при ФПК ЛНУ ім. І. Франка для бібліотечних працівників (1985-1987), курсів навчання роботи з комп’ютерами для керівного складу бібліотеки, сприяла віднесенню НБ до першої групи оплати праці (1988). Працювала у НБ до 1998 року. [1, с. 142]
  4. Божко Мирон Дмитрович (27.02.1938 – 01.04.1999) – філолог-русист, педагог, культурно-просвітницький діяч. Закінчив історико-філологічний факультет Дрогобицького педінституту (1960); режисерське відділення Всесоюзного будинку народної творчості (1959); Вищу партійну школу (1971). Працював в системі будинку культури Стрия, Дрогобича, Польщі (1965-1970). Директор НБ Львівського університету (1978-1998). За його керівництва побудований корпус бібліотеки (вул. Драгоманова, 17, 1987-1989). Започаткував щорічні зустрічі з лауреатами Шевченківської премії, організував співпрацю з українсько-американським фондом «Сейбр-Світло». [1, с. 33-34]

В штаті бібліотеки було передбачено такі основні посади: головні бібліографи (2-3 од.), головні бібліотекарі (2-5 од.), старші бібліографи (3-5 од.), старші бібліотекарі (17-30 од.), бібліографи (2-4 од.), бібліотекарі (30-40 од.), редактор (1-2 од.), старший редактор (1

од.) тощо. З 1980 року у штат НБ ввели посаду старшого методиста та з 1982 року – 1-2 ставки методиста. У 1974 році в штат бібліотеки введено посаду завідувача сектора, яких з кожним роком ставало більше – від 6 до 18 од. Із розширенням структури бібліотеки також збільшувався штат завідувачів відділами – у 1970 р. – 6 од., а у 1989 р. – 13 од. На початку 1970 р. до складу персоналу входили також посади, як електрофотограф (1 од.) та 2 од. помічника бібліотекаря¹.

Відбувалися зміни і в якісному складі працівників. Документи дозволяють простежити сталу тенденцію до зростання кількості працівників із вищою освітою, в т.ч. спеціальною – 15-19 од. із вищою спеціальною та 36-46 од. із вищою освітою. З 1970 р. по 1974 р. у бібліотеці працює велика кількка людей із неповною середньою освітою та 12-30 людей із середньою освітою, які в подальшому здобували фахову підготовку. (Рис. 2).

Для підвищення кваліфікації бібліотечних працівників у бібліотеці з 1969 року діяли «міжвузівські курси для молодих бібліотекарів», зокрема, для тих, хто не мав спеціальної освіти. Програма охоплювала такі теми:

«Основи бібліотечної справи в СРСР».

«Основні напрями роботи вузівської бібліотеки».

«Основи організації бібліотечних фондів та їх облік».

«Розстановка, збереження і перевірка бібліотечних фондів».

«Пропаганда суспільно-політичної літератури, формування зацікавлень до політичної книги»².

Крім теоретичних занять, проводилися практичні заняття з класифікації літератури, бібліографії і до складання АПП до систематичного каталогу. У відділі бібліографії систематично для працівників НБ проводилися бібліографічні огляди фахової літератури. Працівники, які не мали бібліотечної освіти, були слухачами бібліотечного відділу факультету загальних професій при університеті (1975). З 1972 року у НБ запроваджено гуртки з вивчення іноземних мов – англійської та німецької.

---

¹ Звіти за 1970-1989 рр. / Наукова бібліотека Львівського ордена Леніна Державного університету ім. Ів. Франка; Мінвуз УРСР. – Львів, 1971-1990.

² Там же.

РОКИ	ОСВІТА ПРАЦІВНИКІВ					
	<i>Вища спеціальна</i>	<i>Вища</i>	<i>Неповна вища</i>	<i>Середня спеціальна</i>	<i>Середня</i>	<i>Неповна середня</i>
1970	15	41	7	14	12	2
1971	16	40	7	17	12	2
1972	16	39	6	16	14	3
1973	16	39	11	17	10	1
1974	16	38	8	22	9	1
1975	18	36	3	19	21	0
1976	18	39	3	19	20	0
1977	16	38	5	21	22	0
1978	15	42	5	16	29	0
1979	12	42	5	13	34	0
1980	14	46	3	13	31	0
1981	12	46	5	13	31	0
1982	19	47	6	13	24	0
1983	17	45	8	20	20	0
1984	18	43	8	15	22	0
1985	18	46	9	14	19	0
1986	18	46	7	14	24	0
1987	19	46	5	13	26	0
1988	18	13	1	13	27	0
1989	16	46,5	7	13	27,5	0

Рис. 2. Склад працівників за освітою¹

У жовтні-листопаді 1983 р., відповідно до наказу Мінвузу УРСР від 10.06.1982, при університеті були організовані курси з підвищення кваліфікації керівного складу. На них навчалися 8 завідувачів відділів. Програма курсів включала 32 теми і була розрахована на 48 занять. До курсів долучилися інші керівники бібліотек – політехнічного, лісотехнічного та сільськогосподарського інститутів.

---

¹ Звіти за 1970-1989 рр. / Наукова бібліотека Львівського ордена Леніна Державного університету ім. Ів. Франка; Мінвуз УРСР. – Львів, 1971-1990.

Велику виховну роль для молодих працівників бібліотеки мали зустрічі з ветеранами праці, які працювали у різний час і зробили великий внесок у розвиток Наукової бібліотеки та бібліотечної справи. Вони розповідали про традиції в колективі, про досвід кращих працівників тощо. У 1985 р. був проведений пам'ятний захід для молодих бібліотекарів, на якому ветерани праці НБ вручали молодим фахівцям посвідчення, пам'ятні медалі, ключ до «вдосконалення професійної майстерності» та побажали молодим колегам впевненості в оволодінні бібліотечною справою.

У 1980-х рр. у бібліотеці існував справжній «культ» фахової освіти. Працівники, що не мали бібліотечної освіти, навчалися у відповідних вишах (Рівне, Харків, Київ) на заочному відділенні. Організовувалися зустрічі з представниками бібліотечних навчальних закладів. У 1980 р. було організовано зустріч працівників НБ з доцентом Рівненського інституту культури Н. А. Низовим, який розповів про умови вступу та запросив молодих працівників на навчання за спеціальністю «Бібліотечна справа».

Простеживши склад працівників НБ за віковими категоріями, можна зробити висновок, що колектив бібліотеки був переважно молодий: основна частина – це працівники від 20-ти до 40-ка років, середній вік бібліотекарів складав 35 років. Працівники, вік яких сягав понад 55-ти років, складали чверть всього штату. (Рис. 3.)

РОКИ	ВІК ПРАЦІВНИКІВ				
	<i>До 20-ти рр.</i>	<i>Від 20-ти до 30-ти</i>	<i>Від 30-ти до 40-ка</i>	<i>Від 40-ка до 55-ти</i>	<i>Старші 55-ти</i>
1970	4	13	27	33	14
1971	2	17	23	38	14
1972	1	16	22	41	14
1973	1	20	21	40	12
1974	0	22	21	31	20
1975	11	24	11	35	16
1976	11	27	12	35	14
1977	7	35	13	32	15
1978	8	40	14	29	16
1979	12	36	13	26	19
1980	12	33	15	26	21
1981	4	34	20	30	19
1982	9	32	26	26	16
1983	7	28	36	24	15

1984	7	30	31	26	12
1985	9	30	31	24	12
1986	13	23	28	29	16
1987	10	28	25	34	12
1988	10	28	25	34	12
1989	11	26	24,5	37	11,5

Рис. 3. Склад працівників за віком¹

Значної уваги надавалося членству в партії. Щорічно для «підвищення ідейно-теоретичного рівня» для працівників бібліотеки проводилися семінари, конференції тощо. До проведення таких заходів залучалися працівники бібліотеки, які мали профільну освіту та великий досвід роботи, викладачі університету, а також запрошені лектори. У 1981 р. 5 членів колективу навчалися на вечірніх курсах марксизму-ленінізму при Львівському міському партії (Леоніла Григорівна Соколюк та Галина Вікторівна Прокоф'єва в цьому році закінчили навчання).

Велика частина (приблизно половина штату) працівників НБ були комсомольцями та комуністами. Цього вимагала партійна комуністична система і це був важливий чинник формування кар'єри бібліотечного працівника. (Рис. 4)².

Система підвищення кваліфікації працівників включала, крім політзанять, методичних семінарів, конференцій, відрядження в університетські бібліотеки всього Радянського Союзу – Москву, Ленінград, Новосибірськ (Росія), Ригу (Латвія), Тарту (Естонія), Кишинів (Молдавія), а також по містах України – Київ, Ужгород, Полтаву, Одесу, Харків тощо.

---

¹ Звіти за 1970-1989 рр. / Наукова бібліотека Львівського ордена Леніна Державного університету ім. Ів. Франка; Мінвуз УРСР. – Львів, 1971-1990.

² Там же.

<i>Роки</i>	<i>Всього працівників</i>	<i>Члени КПРС</i>	<i>Члени ВЛКСМ</i>
1970	91	11	11
1971	94	12	17
1972	94	11	15
1973	94	11	13
1974	94	12	15
1975	97	13	22
1976	99	14	22
1977	102	13	39
1978	107	13	36
1979	106	11	39
1980	107	15	42
1981	107	11	31
1982	109	13	34
1983	110	11	28
1984	106	12	35
1985	106	12	34
1986	109	13	31
1987	109	13	36
1988	109	17	35
1989	110	15	31

Рис. 4. Склад працівників за партійною приналежністю

Обов'язком працівників Наукової бібліотеки була участь у так званих п'ятирічках, які проводилися згідно з «Положенням про соціалістичні змагання в НБ Львівського університету». Контроль за виконання соцзмагання було покладено на комісію із 13 осіб, в склад якої входили представники всіх підрозділів бібліотеки, партійні, комсомольські та профсоюзні організації. Змагання проходило у двох формах: колективне, на звання «Кращий відділ бібліотеки» та індивідуальне, де враховувалися особисті творчі плани та соцзобов'язання. Переможців нагороджували почесними грамотами та грошовими преміями. За результатами соцзмагання у 1982 році колектив Наукової бібліотеки був нагороджений, на той час, високою нагородою, – «Червоним прапором». У 1977 р. два відділи НБ – відділ книгозберігання та відділ абонементу студентської бібліотеки – вийшли переможцями соцзмагання «Кращий відділ 1977 року». Знаком «Ударник 9-тої п'ятирічки» у 1975 р. нагороджена директор бібліотеки Віра Константинівна Потайчук, а працівники бібліотеки Мирослав Львович Бутрин і Зоя Юхимівна Федотова нагороджені

знаками «Переможець соціалістичного змагання в 1975 році». Всього за п'ятиліття нагрудними знаками «Переможець соціалістичного змагання в ... році» нагороджено 7 працівників, а 6 працівників отримали грошові премії. У 1987 році «Відмінник бібліотечної роботи» отримала головний бібліотекар Євгенія Іллівна Белена. У 1980 р. значком «Переможець соціалістичного змагання» нагороджено заступника директора з наукової роботи Галину Костянтинівну Талантову.

Дружня робота колективу під керівництвом адміністрації, партійної і профспілкової організації дала можливість у 1972 р. НБ ввійти в число переможців соціалістичного змагання на честь 50-річчя утворення СРСР. Бібліотека та її директор Віра Костянтинівна Потайчук були нагородженні грамотами МВССО УРСР. Грамотами Обласної ради профспілок нагороджено 5 працівників (Г. О. Аблікова, В. Н. Кутик, Ф. П. Максименко, Л. Л. Метельницька, Л. Б. Храмович), грамотами обласного відділу культури – В. К. Потайчук, В. Н. Кутик, Ф. П. Максименко¹.

В університетській книгозбірні були також свої традиції в організації дозвілля. У 70-80-х рр. традиційними у НБ були так звані «вогники», які відбувалися у санітарний день у головному читальному залі за горнятком чаю або кави. Перед тим готувалася концертна програма, до репертуару якої входили пісні, вірші, гуморески у виконанні бібліотекарів: старовинні романси виконувала Галина Олександрівна Калініна, українські народні пісні – Зеновія Євгенівна Глинчак, пісні сучасних композиторів співала Олександра Павлівна Артеменко. На музичних інструментах їм акомпанували Зінаїда Степанівна Захарова та Мирослав Львович Бутрин. Існував бібліотечний хор, яким керувала Лідія Іллівна Сорокіна. Для дітей співробітників щороку перед новорічними святами у головному читальному залі презентували театральну постанову у вигляді казки. Це був ляльковий театр у постановці бібліотекарів. «Такі та подібні до них заходи зміцнювали товариські стосунки в колективі, надавали снаги у праці»².

---

¹ Звіти за 1970-1989 рр. / Наукова бібліотека Львівського ордена Леніна Державного університету ім. Ів. Франка; Мінвуз УРСР. – Львів, 1971-1990.

² Талантова Г. К. До 400-річчя Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка // Вісник Львів. ун-ту. Серія книгозн. бібліот. інф. технол. – Вип. 5. – 2010. – С. 356-361.

У Науковій бібліотеці проводилися різні конкурси для працівників. Напередодні міжнародного жіночого дня у 1981 р. був проведений конкурс “Кращий по професії”, який передбачав відповіді на бібліотечні питання. Переможницею цього конкурсу була визначена завідувач сектора Ірина Вікторівна Якімова¹.

Кадрова політика радянського періоду, зокрема, досліджуваних 70-80-х рр. ХХ ст., змінила образ бібліотекаря, його професійні та етичні якості, на політично заангажованого об’єкта комуністичного суспільства. Як справедливо зазначив Ю. В. Климаков: «Саме в ці роки почалось масове проникнення в бібліотечне середовище людей випадкових, малоосвічених. Не було жодної політичної компанії, починаючи від викоренення «релігійних забобон», і закінчуючи боротьбою з так званими ворогами народу, в якій не брали б участі бібліотека та бібліотекарі»². З одного боку, запровадження цензури у бібліотечну діяльність сприяло перетворенню бібліотек з інформаційної установи у заклади політосвіти. Робота бібліотеки велася під суворим наглядом партійної та профспілкової організацій, які особливої уваги надавали контролю за проведенням акцій на підтримку державної політики, наприклад, пропаганді матеріалів до річниць з дня народження Леніна, проведення соціалістичних змагань (т. зв. п’ятирічок), заходів з нагоди скликання з’їздів КПРС тощо.

Період політичного застою та перебудови в СРСР знаходив відображення і в «бібліотечній політиці» держави, стимулюючи появу нових технологічних чи ідеологічних засобів впливу на суспільну свідомість. Так, згідно з деклараціями тогочасних інструктивних документів, бібліотеки та бібліотекарі були покликані надавати «різносторонню допомогу» Комуністичній партії і уряду у вирішенні політичних, господарських, наукових, культурних завдань і повинні були сприяти «мобілізації трудящих» на їх виконання. Відповідно й діяльність Наукової бібліотеки Львівського ордена Леніна державного університету імені Івана Франка, як відомчої, у 1970-80-тих роках була спрямована на сприяння навчальній та науковій роботі, а також – пропаганду ідейно-комуністичного виховання її співробітників.

---

¹ Звіти за 1970-1989 рр. / Наукова бібліотека Львівського ордена Леніна Державного університету ім. Ів. Франка; Мінвуз УРСР. – Львів, 1971-1990.

² Савічев А. В. Кадрова політика в інституціях радянської влади 1950-1980 рр. : історіографія проблеми // Грані : наук.-теорет. та гром.-політ. альманах. – Дніпропетровськ : Вид-во “Грані”. – 2012. – № 8 (88). – С. 23-25.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія Львівського університету. Наукова бібліотека: матеріали до енциклопедії. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 200 с.: іл., портр.
2. Звіти за 1970-1989 рр. / Наукова бібліотека Львівського ордена Леніна Державного університету ім. Ів. Франка; Мінвуз УРСР. – Львів, 1971-1990.
3. Савічев А. В. Кадрова політика в інституціях радянської влади 1950-1980 рр. : історіографія проблеми // Грані : наук.-теорет. та гром.-політ. альманах. – Дніпропетровськ : Вид-во «Грані». – 2012. – № 8 (88). – С. 23-25.
4. Талантова Г. К. До 400-річчя Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка // Вісн. Львів. ун-ту. Серія книгозн. бібліот. інф. технол. – Вип. 5. – 2010. – С. 356-361.
5. Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. 1 : А – К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 716 с. + 112 вкл.
6. Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. 2 : Л – Я. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 764 с. + 224 вкл.

ПІДГОТОВКА ДО ДРУКУ ДОВІДКОВИХ ВИДАНЬ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ (з досвіду роботи)

Голиш Г. М.

Наукова бібліотека імені М. Максимовича

Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького

У статті на основі текстуального вивчення бібліографічних джерел проаналізовано досвід роботи наукової бібліотеки імені М. Максимовича Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького з підготовки до друку довідкових видань. Подано стислу характеристику літератури такого штибу.

Ключові слова: бібліографічний покажчик, біобібліографічний покажчик, анотований покажчик, історична бібліографія, довідкова біографістика.

У пункті третьому статті 33 Закону України «Про вищу освіту» одним із основних